

Szerkesztői előszó

Miközben az elmúlt két-három évtizedben nem jelentkezett radikálisan új, szemléletformáló elméleti irányzat az irodalomtudományban, addig több kutatási-értelmezési irány nagyon mély gyökeret vert, s állandóan felbukkan a történeti és interpretációs munkákban. Az egyéni és kulturális trauma kontextusait mozgósító megközelítések, valamint a média- és kultúratudományos vizsgálódások mellett az emlékezetkutatások is alapjaiban hatják át a legszélesebb humán- és társadalomtudományi vizsgálódásokat, s ezekben a kiterjedt interdiszciplináris törekvésekben az irodalomtudomány is komoly szerepet vállal.

A *memory boom* jelenségének (és a jelenség túlburjánzásának, s így szükségszerű inflálódásának) talán legmeghatározóbb éltetőjeként a több évszázadon keresztül töretlen hagyományátörökítésnek, a közösségi emlékezet felszólító jellegének az elhalványulását nevezhetjük meg. Az elmúlt évtizedek felfokozott emlékezetét nagyban motiválta egyfelől a társadalmi nyilvánosság kiszélesedése, az információhordozó médiumok elszaporodása, melynek köszönhetően minden aktuális történetet látunk, érzékelünk, értelemezzünk (s ugyanígy számos médiumon keresztül jutunk el a múlt legkülönbözőbb regisztereire is), ám a szinte feldolgozhatatlan mennyiségű, nézőpontú, széttartó információáramlás relativizálja (s egyben manipulálhatóvá is teszi) minden kép, látvány, szó, tény súlyát, használati értékét; másfelől pedig napjaink társadalmiságának multikulturális közege a közös emlékezést leginkább mozgósító nemzeti közösség határait is erodálja, a nemzeti-közösségi identitás elhalványulását is magával hozva. A lényeg, hogy napjainkban talán mindennél inkább szükség van olyan fogódzókra, eligazodási pontokra, kapaszkodókra, melyet javarészt a fókuszált egyéni-közösségi emlékezeti munka biztosít.

Ebbe a folyamatba igyekszik bekapcsolódni a Magyar Emlékezhelyek Kutatócsoport, amely a debreceni Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet berkein belül alakult 2011-ben, legfontosabb céljaként pedig az emlékezet- és emlékezhelykutatások friss eredményeinek felmutatását tűzte ki. Más diszciplínák és tudományos műhelyek kutatóit is bevonva az elmúlt hét évben mind az emlékezhely fogalmának teoretikus körülhatárolásával, a nemzetközi minták eredményeinek a feldolgozásával, mind a konkrét emlékezhelyek leírásához kapcsolódóan számos konferenciát szerveztünk, több tanulmánykötetet és kiadványt publikáltunk. (Lásd főként a *Loci memoriae Hungaricae* sorozat nyolc kötetét, valamint a *Studia Litteraria* 2012/1–2-es lapszámát.)

A *Studia* legújabb száma is szorosan kapcsolódik a kutatócsoport tevékenységéhez, bár a mostani tematikus lapszám kevésbé követi a 2012-es *Emlékezhelyek*hez

hasonló zárt koncepciót. A *kulturális emlékezet mintázatai* részben a projekthez szorosan kapcsolódó kutatások előtanulmányait, részben a kutatócsoport tágabb szellemi műhelyében született írásokat tartalmazza, s így bár a tanulmányok kevésbé összetartóak, ám annál inkább megmutatják a kulturális emlékezet sokszínűségét, a múltat a legkülönbözőbb szintereken és médiumokon a jelenbe emelő és a jelenben tartó aspektusait. Két írásban a lokális és a kisközösségi emlékezet esetei kerülnek tárgyalásra, egy-egy esettanulmány erejéig (Pótor Barnabás, Szabó Elemér Pál), s ugyancsak két szöveg foglalkozik a (kollektív) emlékezet és a közösségi média kölcsönhatásának néhány alapvető szempontjával, érintve a kortárs magyar irodalmi és politikai nyilvánosság egy-egy speciális emlékezeti aktusát is (Baranyai Norbert, Réti Zsófia). Az emlékezhelyek kora előtti emlékezés időszakából az ókereszténység világába pillanthatunk be a szám nyitányában (D. Tóth Judit), zárlatként pedig – az egyetlen szorosabban elméleti jellegű írásában – a történelem politikai felhasználásának a kérdéseiről esik szó (Balogh László Levente). A lapszám középső harmadában található tanulmányok fókuszpontja kettős: két írás a közelmúlt és a kortárs – erősen megosztó – német emlékezetpolitikájába, irodalmi emlékezeti munkájába vezeti el az olvasót (Kovács Kálmán, Pabis Eszter), míg ugyancsak két szöveg foglalkozik a 19. századi magyar irodalmi emlékezet egyik kultikus figurájának, Jókai Mórnak a műveivel (Bényei Péter, Farkas Evelin), melyhez érdekes történeti kontextust teremt Bódi Katalin írása, amely a millenniumi ünnepek emlékező rítusainak egy egészen egyedi aspektusára irányítja a figyelmet.

BÉNYEI PÉTER